

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ประเพณีการบวงสรวงเลี้ยงเจ้าปู่ศรีสุทโธ บ้านโนนเมือง ตำบลบ้านม่วง
อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี

ชื่อและนามสกุล นายรัชชัย ธาคูดี

แขนงวิชา ไทยคดีศึกษา

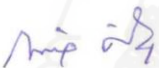
สาขาวิชา ศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

อาจารย์ที่ปรึกษา 1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมเกียรติ วัฒนาพงษากุล

2. รองศาสตราจารย์ เรือเอกหญิงปรีชา หิรัญประดิษฐ์

วิทยานิพนธ์นี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2555

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

 ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กังวล คัชขิมา)

 กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมเกียรติ วัฒนาพงษากุล)

 กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ เรือเอกหญิงปรีชา หิรัญประดิษฐ์)

 ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร. สุจินต์ วิสุทธิรานนท์)

ชื่อวิทยานิพนธ์ ประเพณีการบวงสรวงเลี้ยงเจ้าปู่ศรีสุทโธ บ้านโนนเมือง ตำบลบ้านม่วง
อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี

ผู้วิจัย นายธวัชชัย ธาตุดี รหัสนักศึกษา 2511000412 ปริญญา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ไทยคดีศึกษา)
อาจารย์ที่ปรึกษา (1) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สมเกียรติ วัฒนาพวงษากุล
(2) รองศาสตราจารย์ เรือเอกหญิงปรีชา หิรัญประดิษฐ์ ปีการศึกษา 2555

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ประเพณีการบวงสรวงเลี้ยงเจ้าปู่ศรีสุทโธ ที่บ้านโนนเมือง ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี และ (2) พิธีกรรมเกี่ยวกับประเพณีการบวงสรวงเลี้ยงเจ้าปู่ศรีสุทโธ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง และแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือวิจัยในการเก็บข้อมูล โดยเก็บข้อมูลจากผู้ใหญ่บ้าน ผู้รู้ ผู้อาวุโส พระภิกษุ ผู้นำในการประกอบพิธีกรรม ผู้ร่วมพิธีกรรม และชาวบ้าน

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า (1) ประเพณีการบวงสรวงเลี้ยงเจ้าปู่ศรีสุทโธ กำหนดจัดขึ้นในวัน ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 ชาวบ้านเรียกประเพณีนี้ว่าประเพณีทำบุญเดือนหก เป็นการบวงสรวงเจ้าปู่ศรีสุทโธ ณ ศาลเจ้าปู่ศรีสุทโธซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณป่าคำชะโนด ชาวบ้านโนนเมืองจะมาร่วมทำบุญเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัว งานประเพณีดังกล่าวจัดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงความเคารพนับถือศรัทธาต่อเจ้าปู่ศรีสุทโธ จรรโลงศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น และสร้างความรักความสามัคคีในชุมชน การจัดงานในประเพณีเริ่มจากการถวายภัตตาหารเช้าและเพลแด่ภิกษุสามเณร จากนั้นจึงมีพิธีบวงสรวงเลี้ยงเจ้าปู่ศรีสุทโธ การรำบวงสรวงถวายเจ้าปู่ศรีสุทโธ การแก้บน และการจุดบั้งไฟถวายเจ้าปู่ศรีสุทโธ ประเพณีดังกล่าวเป็นประเพณีของชุมชนที่สืบทอดกันมานาน เกิดจากความศรัทธาต่อเจ้าปู่ศรีสุทโธ ซึ่งหมายถึงพญาสุทโธนาคราช (2) พิธีกรรมเกี่ยวกับประเพณีการบวงสรวงเลี้ยงเจ้าปู่ศรีสุทโธ ที่ชาวบ้านโนนเมืองปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงทุกวันนี้ ได้แก่ พิธีการบวงสรวงเลี้ยงเจ้าปู่ศรีสุทโธ เป็นพิธีที่จัดขึ้นเพื่อให้เกิดสิริมงคลแก่ชาวบ้านและพิธีแก้บน จัดขึ้นหลังจากเสร็จพิธีการบวงสรวง โดยชาวบ้านจะแก้บนด้วย การถวายเครื่องสังเวย การบวช การฉายภาพยนตร์ หรือการแสดงหมอลำ

คำสำคัญ เจ้าปู่ศรีสุทโธ บ้านโนนเมือง ประเพณีและพิธีกรรมท้องถิ่น

Thesis title: The Traditional Festival for Chaopu Srisuttho of Non Mueang Village in the Ban Muang Sub-District of Ban Dung District in Udon Thani Province

Researcher: Mr. Tawatchai Thatdee; **ID:** 2511000412; **Degree:** Master of Arts (Thai Studies); **Thesis advisors:** (1) Dr. Somkiat Wattanaphongsakul, Assistant Professor; (2) Lt. Preeya Hiranpradit, Associate Professor; **Academic year:** 2012

Abstract

The purpose of this research was to study the tradition and the rites of traditional festival for Chaopu Srisuttho of Non Mueang Village in the Ban Muang Sub-District of Ban Dung District in Udon Thani Province.

Qualitative method, unstructured interviews, participant and non-participant observation were used in this research. Information was collected from the chief of the village, village scholars, village elders, monks, the leaders of ceremonies, ritual participants, and village general villagers.

The results of this research showed that (1) the traditional festival for Chaopu Srisuttho of Non Mueang Village is held on the fifteenth day of the waxing moon in the sixth month. It is the tradition that the villagers call it the tradition of the sixth month. Worship is at the shrine of Chaopu Srisuttho located in Khamchanot, which represents Chaopu Srisuttho. Non Mueang Villagers come together praying for the prosperity of themselves and their families. The purpose of the festival for Chaopu Srisuttho is to show respect and faith in Chaopu Srisuttho, to sustain religion and local culture, and to encourage love and unity in the community. The worship is started by offering food to the monks and novices in the morning and before lunch. Then, the festival for Chaopu Srisuttho: a dancing show for Chaopu Srisuttho, making votive offerings, and lighting the rocket Bang Fai to present to Chaopu Srisuttho all take place. This tradition has been carried out by the local community for a long time, and it originates in the faith in Chaopu Srisuttho who is Payanakkarat, or in appearance Payanak. (2) The festival rites for Chaopu Srisuttho of the Non Mueang villagers, which continue up to the present, comprise worship of Chaopu Srisuttho to assure glory for the villagers, and making votive offerings after finishing the ritual worship. The villagers may make votive offerings, hold a service and an ordination, show films, and hold a local dancing show.

Keywords: Chaopu Srisuttho, Non Mueang Village, Tradition and Local Rite

กิตติกรรมประกาศ

การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปด้วยความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมเกียรติ วัฒนาพวงษากุล และรองศาสตราจารย์ เรือเอกหญิงปรีชา หิรัญประดิษฐ์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำและติดตามการทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ อย่างใกล้ชิดตลอดมา นับตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์และขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัณฑ์ชฌิมา ที่ได้กรุณาเป็นประธานกรรมการในการสอบวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ ตลอดจนคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ให้ความรู้ในสาขาวิชาไทยคดีศึกษาผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของทุกท่านเป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบคุณคุณวิเชียร แสนสุข ผู้ใหญ่บ้านโนนเมือง และหลวงปู่เพ็ง ชันติโต ที่ได้กรุณาให้ทั้งข้อมูลคำแนะนำอีกทั้งอำนวยความสะดวกเป็นธุระให้ในการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ และขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลทุกท่านที่ได้เสียสละเวลาให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลภาคสนาม

นอกจากนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา และคณาจารย์ทุกท่าน ที่เป็นกำลังใจในการจัดทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ และขอขอบคุณผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำวิทยานิพนธ์ทุกท่านที่ได้กรุณาให้การสนับสนุนช่วยเหลือและให้กำลังใจตลอดมา

ธวัชชัย ธาตุดี

พฤษภาคม 2555

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	2
ขอบเขตการวิจัย.....	2
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
ความสำคัญของเรื่องที่วิจัย.....	4
วิธีดำเนินการวิจัย.....	4
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	5
บทที่ 2 ภูมิหลังของบ้านโนนเมือง ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี.....	15
ภูมิหลังของอุดรธานี.....	15
ความหมายของคำว่าอุดรธานี.....	15
ประวัติความเป็นมา.....	16
ที่ตั้งและอาณาเขต.....	17
ขนบธรรมเนียมและประเพณี.....	17
ภูมิหลังของบ้านโนนเมือง.....	18
ความหมายของบ้านโนนเมือง.....	18
ที่มาของชื่อโนนเมือง.....	18
ประวัติความเป็นมา.....	19
ที่ตั้งและอาณาเขต.....	19
สภาพทางภูมิศาสตร์.....	20
ลักษณะภูมิอากาศ.....	20
การปกครอง.....	20
วิถีชีวิตของชาวบ้านโนนเมือง.....	20

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
วัดศรีสุทโธ	22
บทที่ 3 ประเพณีการบวงสรวงเลี้ยงเจ้าปู่ศรีสุทโธ	25
ความเป็นมาของประเพณีการบวงสรวงเลี้ยงเจ้าปู่ศรีสุทโธ	25
ประวัติเจ้าปู่ศรีสุทโธ	25
ประวัติหลวงปู่คำตา สิริสุทโธ	29
ที่มาของประเพณีการบวงสรวงเลี้ยงเจ้าปู่ศรีสุทโธ	35
ประเพณีการบวงสรวงเลี้ยงเจ้าปู่ศรีสุทโธ	35
วัน เวลา และ สถานที่ ในการจัดประเพณี	36
จุดประสงค์ของประเพณีการบวงสรวงเลี้ยงเจ้าปู่ศรีสุทโธ	38
สาระสำคัญของประเพณีการบวงสรวงเลี้ยงเจ้าปู่ศรีสุทโธ	40
ขั้นตอนในการจัดประเพณีการบวงสรวงเลี้ยงเจ้าปู่ศรีสุทโธ	41
คุณค่าของประเพณีการบวงสรวงเลี้ยงเจ้าปู่ศรีสุทโธ	46
แนวคิดและความเชื่อที่ปรากฏในประเพณีการบวงสรวงเลี้ยงเจ้าปู่ศรีสุทโธ	51
บทที่ 4 พิธีกรรมเกี่ยวกับประเพณีการบวงสรวงเลี้ยงเจ้าปู่ศรีสุทโธ บ้านโนนเมือง	
ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี	54
พิธีบวงสรวงเลี้ยงเจ้าปู่ศรีสุทโธ	54
ความสำคัญของพิธีการบวงสรวงเลี้ยงเจ้าปู่ศรีสุทโธ	54
อุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบพิธีการบวงสรวงเลี้ยงเจ้าปู่ศรีสุทโธ	54
ผู้เกี่ยวข้องในการประกอบพิธีกรรม	57
ขั้นตอนในพิธีการบวงสรวงเลี้ยงเจ้าปู่ศรีสุทโธ	58
บทสวดในพิธี	61
พิธีแก้บน	73
ความสำคัญของพิธีแก้บนเจ้าปู่ศรีสุทโธ	73
ประเภทการแก้บนในพิธีแก้บนเจ้าปู่ศรีสุทโธ	74
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	78
สรุปผลการวิจัย	78
อภิปรายผลการวิจัย	81

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ข้อเสนอแนะ.....	81
บรรณานุกรม.....	83
ภาคผนวก	87
ก รูปภาพ.....	88
ข รายชื่อผู้ให้ข้อมูล.....	101
ค แบบสัมภาษณ์.....	105
ประวัติผู้วิจัย.....	107

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 2.1 บริเวณภายนอกวัดศรีสุทโธ	24
ภาพที่ 2.2 บริเวณภายในวัดศรีสุทโธ	24
ภาพที่ 3.1 เจ้าปู่ศรีสุทโธ	36
ภาพที่ 3.2 สถานที่วางเครื่องบวงสรวง	37
ภาพที่ 3.3 แผนผังการจัดสถานที่ประกอบพิธีกรรมประเพณี การบวงสรวงเลี้ยงเจ้าปู่ศรีสุทโธ วัดศรีสุทโธ บ้านโนนเมือง ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านดุง จังหวัดอุดรธานี	38
ภาพที่ 3.4 การจัดตั้งสถานที่และวางเครื่องบวงสรวง	42
ภาพที่ 3.5 แผนผังการจัดสถานที่ต่างๆในพิธีกรรมประเพณีการบวงสรวงเลี้ยงเจ้าปู่ศรีสุทโธ	44
ภาพที่ 4.1 อุปกรณ์ที่ใช้ในการบวงสรวงเลี้ยงเจ้าปู่ศรีสุทโธ	55
ภาพที่ 4.2 บายศรีที่ใช้ในพิธีบวงสรวง	56
ภาพที่ 4.3 เครื่องบวงสรวงที่ชาวบ้านนำมาร่วมพิธี	57
ภาพที่ 4.4 นักปฏิบัติธรรมหรือผู้ทรงศีลผู้ทำพิธี	59
ภาพที่ 4.5 เครื่องบวงสรวง	60
ภาพที่ 4.6 เครื่องบวงสรวง	61
ภาพที่ 4.7 ผู้ทรงศีลทำพิธีอัญเชิญเจ้าปู่ศรีสุทโธ	62
ภาพที่ 4.8 ผู้ทรงศีลสวดบวงสรวงสักการะ สรรเสริญเจ้าปู่ศรีสุทโธ เทวดาและ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย	68
ภาพที่ 4.9 หลังเสร็จพิธีผู้ทรงศีลรดน้ำมนต์ให้แก่ผู้ร่วมพิธี	69
ภาพที่ 4.10 การรำบวงสรวงถวายเจ้าปู่ศรีสุทโธ	70
ภาพที่ 4.11 เครื่องบวงสรวงที่ชาวบ้านนำมาสักการะเจ้าปู่ศรีสุทโธ	71
ภาพที่ 4.12 ชาวบ้านร่วมพิธีบวงสรวงเลี้ยงเจ้าปู่ศรีสุทโธ	71
ภาพที่ 4.13 การฉายภาพยนตร์บวงสรวงถวายเจ้าปู่ศรีสุทโธ	72
ภาพที่ 4.14 ชาวบ้านที่ร่วมพิธีอธิฐานขอพรจากเจ้าปู่ศรีสุทโธ	75
ภาพที่ 4.15 การจุดบั้งไฟบวงสรวงถวายเจ้าปู่ศรีสุทโธ	75